

OCHRANA ZDRAVIA A BEZPEČNOSŤ PRI PRÁCI

Zlepšovanie ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci patrí od osemdesiatych rokov minulého storočia medzi dôležité oblasti záujmu EÚ. Zavedením právnych predpisov na európskej úrovni sa stanovili minimálne normy ochrany pracovníkov, čo umožňuje členským štátom zachovať alebo zaviesť prísnejšie opatrenia. Po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy sa Charta základných práv Európskej únie stala právne záväznou, čím sa politika ochrany zdravia a bezpečnosti stala ešte dôležitejšou oblasťou právnych predpisov EÚ.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 91, 114, 115, 151, 153 a 352 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

CIELE

Na základe článku 153 ZFEÚ sa EÚ s cieľom chrániť zdravie pracovníkov a ich bezpečnosť zasadzuje za zlepšovanie pracovného prostredia prostredníctvom harmonizácie pracovných podmienok. Z tohto dôvodu sa na úrovni EÚ stanovili minimálne požiadavky, pričom členské štáty môžu v prípade potreby na vnútroštátnej úrovni zaviesť vyššiu úroveň ochrany. V zmluve sa tiež stanovuje, že prijaté smernice nesmú ukladať správne, finančné či právne obmedzenia, ktoré by bránili zakladaniu a rozvoju malých a stredných podnikov.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Inštitucionálny vývoj

Pod záštitou Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO), založeného Parížskou zmluvou v roku 1951, sa v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci uskutočnilo viacero výskumných programov. Potreba globálneho prístupu k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci sa výraznejšie prejavila po založení EHS Rímskou zmluvou v roku 1957. V roku 1974 bol založený poradný výbor pre bezpečnosť, hygienu a ochranu zdravia pri práci, ktorého úlohou bolo poskytovať Komisii podporu. V záujme dobudovania európskeho jednotného trhu bolo potrebné zaviesť minimálne požiadavky na ochranu zdravia a bezpečnosť pri práci. To viedlo k prijatiu niekoľkých smerníc, ako sú smernica 82/605/EHS (nahradená [smernicou 98/24/ES](#)) o ochrane pred rizikami súvisiacimi s kovovým olovom, smernica 83/477/EHS (naposledy zmenená [smernicou 2003/148/ES](#)) o azbeste a smernica 86/188/EHS (naposledy zmenená [smernicou 2003/10/ES](#)) o hluku.

1. Jednotný európsky akt

Prijatím [Jednotného európskeho aktu](#) v roku 1987 sa po prvýkrát v Zmluve o EHS objavila problematika ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci, a to v článku, ktorým sa stanovili minimálne požiadavky a ktorým sa Rade umožnilo prijímať smernice o ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci kvalifikovanou väčšinou. Mali za cieľ: zlepšiť ochranu zdravia a bezpečnosť pri práci; harmonizovať podmienky pracovného prostredia; zabrániť sociálnemu dumpingu pri budovaní vnútorného trhu a zabrániť presunom spoločností do oblastí s nižšou úrovňou ochrany v záujme získania konkurenčnej výhody. Hoci [sociálna charta](#) (t. j. Charta Spoločenstva o základných sociálnych právach pracovníkov) z roku 1989 nebola právne záväzná, potvrdzovala, že sociálnym aspektom treba prikladať rovnaký význam ako hospodárskym aspektom jednotného trhu.

2. Prínos Amsterdamskej zmluvy (1997)

Význam otázok súvisiacich so zamestnaním sa posilnil [Amsterdamskou zmluvou](#), ktorá obsahuje hlavu o zamestnanosti a sociálnu dohodu. Smernice stanovujúce minimálne požiadavky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a pracovných podmienok tak boli po prvýkrát prijaté Európskym parlamentom a Radou v rámci spolurozhodovacieho postupu.

3. Prínos Lisabonskej zmluvy (2007)

[Lisabonská zmluva](#) obsahuje tzv. sociálnu doložku, podľa ktorej sa sociálne požiadavky musia zohľadňovať v politikách Únie. Nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy sa [Charta základných práv Európskej únie](#) stala pre členské štáty právne záväznou pri vykonávaní práva EÚ.

4. Európsky pilier sociálnych práv (2017)

[Európskym pilierom sociálnych práv](#), ktorý podpísala Rada, Komisia a Parlament v novembri 2017, sa stanovuje 20 zásad a práv, vrátane práva zakotveného v článku 31 Charty základných práv na pracovné podmienky, ktoré rešpektujú zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť pracovníkov. Tento pilier je právne nezáväzným balíkom legislatívnych a tzv. soft law opatrení, zameraný na zvýšenie konvergencie v životných a pracovných podmienkach v EÚ.

B. Medzníky: Smernice a Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

1. Rámcová smernica 89/391/EHS a jednotlivé smernice

Článok 137 Zmluvy z Nice (terajší článok 153 ZFEÚ) položil základ úsilia EÚ o zlepšovanie pracovného prostredia s cieľom ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov. Medzníkom bolo prijatie [rámcovej smernice 89/391/EHS](#), ktorá sa osobitne zameriava na otázky prevencie. Stanovila preventívne opatrenia, poskytovanie informácií, uskutočňovanie konzultácií, vyváženú účasť a odbornú prípravu pracovníkov aj ich zástupcov vo verejnom aj súkromnom sektore.

Rámcová smernica nie je len základom viac ako 25 jednotlivých smerníc v rôznych oblastiach a [nariadenia Rady \(ES\) č. 2062/94](#), ktorým sa zriaďuje Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, ale mala tiež vplyv na iné legislatívne akty

súvisiace s dočasnými agentúrnymi pracovníkmi a aspekty pracovného času v rôznych smerniciach.

Jednotlivé smernice sa týkajú okrem iného:

- zdravotných a bezpečnostných požiadaviek na pracovisku (smernica 89/654/EHS) a zaistenia bezpečnostných a/alebo zdravotných označení pri práci (smernica 92/58/EHS),
- používania pracovných zariadení (smernica 89/655/EHS zmenená smernicou 2001/45/ES); používania osobných ochranných prostriedkov (smernica 89/656/EHS) a práce so zobrazovacími jednotkami (smernica 90/270/EHS) a ručnej manipulácie (smernica 90/269/EHS),
- Sektory: dočasných alebo lokalitne sa meniacich stavenísk (smernica 92/57/EHS); ťažobného (vrtného) priemyslu (smernica 92/917/EHS); ťažbového vrtného priemyslu (92/91/EHS); 92/104/EHS) a rybárskych plavidiel (93/103/ES);
- Skupiny: tehotných pracovníčok (smernica 92/85/EHS) a ochrany mladých ľudí pri práci (smernica 94/33/ES),
- Faktory: vystavenia účinkom karcinogénov (90/394/EHS) a smernica o ochrane pracovníkov pred rizikami z vystavenia účinkom karcinogénov alebo mutagénov pri práci (2004/37/ES); chemických faktorov (smernica 98/24/ES zmenená smernicou 2000/39/ES) a smernica 2009/161/EÚ); biologických faktorov pri práci (2000/54/ES) a ochrany proti ionizujúcemu žiareniu (smernica 2013/59/Euratom, ktorou sa zrušujú predchádzajúce súvisiace smernice); ochrany zdravia pracovníkov potenciálne ohrozených výbušným prostredím (99/92/ES); vystavenia pracovníkov rizikám vzniknutým pôsobením fyzikálnych faktorov, a to vibrácií (2002/44/ES), hluku (2003/10/ES), elektromagnetických polí (2004/40/ES pozmenená smernicou 2013/35/EÚ) a umelého optického žiarenia (2006/25/ES),
- Látky: zladenia niekoľkých smerníc o klasifikácii, označovaní a balení nebezpečných látok a zmesí (smernica 2014/27/EÚ).

Prebieha aktualizácia [smernice 2004/37/ES](#) o ochrane pracovníkov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénom alebo mutagénom pri práci. Prvý súbor 13 látok bol uvedených v [návrhu z mája 2016](#) a bol prijatý v decembri 2017, pričom [druhý návrh z januára 2017](#) skúmajúci limity pre ďalších 7 látok je vo fáze prvého čítania v Parlamente. Jednou z hlavných požiadaviek Parlamentu v rokovaníach je stanovenie najvyššej prípustnej hodnoty vystavenia pri práci pre výfukové plyny z dieselových motorov. Tretí [návrh z apríla 2018](#) navrhuje záväzné limitné hodnoty EÚ pre ďalších päť látok používaných v metalurgii, elektrolytickom pokovovaní, ťažbe, recyklácii, laboratóriách a zdravotnej starostlivosti.

Dohody so sociálnymi partnermi prijaté v rámci sociálneho dialógu sú ďalším spôsobom iniciovania sociálneho dialógu ([2.3.7](#)). V apríli 2016 uverejnila Komisia návrh smernice na zlepšenie pracovných podmienok v odvetví rybolovu, v ktorom zohľadnila dohodu sociálnych partnerov z roku 2013. Trvalo však viac ako štyri roky, kým sa vykonala podobná dohoda v odvetví kaderníctva. Príčinou bolo preskúmanie celého súboru

právných predpisov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci ako súčasť programu regulačnej vhodnosti a efektívnosti (REFIT) Komisie.

2. Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)

Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci so sídlom v Bilbao bola vytvorená v roku 1996; Jej cieľom je podporovať výmenu poznatkov a informácií a tým prispieť k rozvoju prevencie rizík. Vytvorila webovú platformu pre [interaktívne posúdenie rizika on-line \(OiRA\)](#), ktorá obsahuje sektorové nástroje posudzovania rizika priateľské voči MSP vo všetkých jazykoch, a [elektronický nástroj o nebezpečných látkach](#), ktorý poskytuje poradenstvo o nebezpečných látkach a chemických výrobkov pre konkrétne spoločnosti, ako aj o tom, ako uplatňovať osvedčené postupy a ochranné opatrenia. V roku 2016 EU-OSHA ukončila trojročný [pilotný projekt v oblasti zdravia a bezpečnosti starších pracovníkov](#), ktorý Komisia začala na žiadosť Európskeho parlamentu. Okrem toho od roku 2000 agentúra vykonáva ročné **kampane na zvyšovanie informovanosti o rôznych témach v oblasti zdravia a bezpečnosti** pod názvom Zdravé pracoviská, z ktorých najnovšia nesie názov Zdravé pracoviská manažujú nebezpečné látky. V roku 2015 ukončila [preskúmanie úspešných porovnávacích iniciatív o ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci](#).

C. Akčné programy a stratégie Spoločenstva v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

V rokoch 1951 až 1997 výskumné programy ESUO fungovali v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci. V roku 2000 bol prijatý Európsky sociálny program, ktorý prispieva k strategickejšiemu prístupu k ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci na úrovni EÚ. Následne sa v rámci stratégie Spoločenstva pre oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na roky 2002 – 2006 prijal globálny prístup k dobrým podmienkam na pracovisku.

Stratégia Spoločenstva na roky 2007 – 2012 sa zameriavala na prevenciu. Jej cieľom bolo dosiahnuť neustále znižovanie počtu pracovných úrazov a chorôb z povolania v EÚ, najmä vymedzením a uplatňovaním národných stratégií, zlepšovaním a zjednodušovaním platných právnych predpisov a ich lepším uplatňovaním v praxi prostredníctvom výmeny osvedčených postupov, zvyšovaním povedomia a lepšej informovanosti a odbornej prípravy.

V júni 2014 Komisia zverejnila strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020, ktorý prijala Rada v marci 2015. Cieľom rámca je riešiť tri hlavné úlohy: zlepšovať a zjednodušovať existujúce pravidlá, posilniť prevenciu chorôb súvisiacich so zamestnaním vrátane nových rizík a zohľadniť starnutie pracovnej sily. Osobitná pozornosť sa venuje potrebám mikropodnikov a malých podnikov.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament často zdôrazňuje potrebu optimálnej ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov. Prijal mnohé uznesenia, v ktorých žiada, aby sa právne predpisy EÚ vzťahovali na všetky aspekty, ktoré priamo či nepriamo vplyvajú na fyzické alebo psychické blaho pracovníkov. Parlament významne ovplyvnil aj podobu smerníc týkajúcich sa zlepšenia pracovných podmienok. Podporuje snahy Komisie zlepšiť

poskytovanie informácií malým a stredným podnikom. Zastáva názor, že práca sa musí prispôsobovať schopnostiam a potrebám ľudí, a nie naopak, a že pracovné prostredie sa musí pretvárať tak, aby sa viac zohľadnili osobitné potreby zraniteľných skupín pracovníkov. Zároveň naliehavo vyzval Komisiu, aby preskúmala nové riziká, ktorými sa nezaoberajú súčasné právne predpisy, ako sú vystavenie nanočasticiam, stres, syndróm vyhorenia, násilie a obťažovanie na pracovisku.

Prispelo to predovšetkým k tomu, že sociálni partneri prijali Rámcovú dohodu o prevencii poranení ostrými predmetmi v nemocničnom a zdravotníckom sektore, ktorá bola vykonaná [smernicou Rady 2010/32/EÚ](#). Parlament tiež vyzval na zdokonalenie platných právnych predpisov týkajúcich sa ochrany tehotných pracovníčok, ako aj ochrany pracovníkov pred muskuloskeletálnymi poruchami. Medzi ďalšie kľúčové požiadavky patrí vypracovanie smernice, ktorou sa stanovia minimálne normy uznávania chorôb z povolania, a rozšírenie rozsahu pôsobnosti [rámcovej smernice 89/391/EHS](#) na určité skupiny pracovníkov (ako sú ozbrojené sily, samostatne zárobkovo činné osoby, pomocníci v domácnosti a osoby pracujúce z domu).

V júni 2010 Parlament zamietol návrh Komisie na zmenu smernice o pracovnom čase mobilných pracovníkov v odvetví cestnej dopravy, pretože nesúhlasil s tým, aby samostatne zárobkovo činní pracovníci boli vyňatí z pôsobnosti smernice. V dôsledku toho Komisia návrh stiahla.

Vo svojom uznesení z 25. novembra 2015 Parlament v reakcii na rámec bezpečnosti a ochrany zdravia na pracovisku 2014 – 2020, ktorý prijala Komisia, vyjadril poľutovanie, že v rámci neboli stanovené konkrétne ciele (napr. orientačné ciele znižovania počtu chorôb z povolania a pracovných úrazov). Takisto žiadal o zahrnutie konkrétnejších legislatívnych a nelegislatívnych opatrení po preskúmaní v polovici trvania v roku 2016.

Parlament okrem zmien navrhnutých právnych predpisov a monitorovania a podporovania ďalšej práce Komisie v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pristupuje k tejto téme prezieravo, pričom sa v rámci pracovnej skupiny pre vplyv digitalizácie, robotiky a umelej inteligencie na pracovný trh, ktorú zriadil Výbor pre zamestnanosť a sociálne veci (EMPL) v októbri 2015, zaoberá potenciálnymi novými rizikami spojenými s technologickou inováciou a so súvisiacimi zmenami v organizácii práce.

Aoife Kennedy
10/2018

